

on osin vastakkainen tehtaan nykypäivälle ja naistenneuvostolle.

Isot maailmanhistorian tapahtumat läikkyvät tekstiin mukaan pieninä välähdyksinä: toinen maailmansota on kaikilla tuoreessa muistissa, Leningradin piiritys on osa elettyä elämää. Sodan aiheuttama isäntömyys on osa romaanin teemaa.

Näkökulman vaihtuminen henkilöiden välillä on perinteinen, mutta toimiva kerronnallinen ratkaisu. Romaanissa on runsaasti dialogia, joka vuorottelee välillä henkilöiden sisäisten monologiensa kanssa. Romaanin kaksi keskeisintä mieshahmoa saavat omat näkökulmalukunsa hekin, ja Nikolain itsekeskeinen, tylyn oloinen näkökulma tuntuu asettuvan melkoisen isoon kontrastiin naisten näkökulmien kanssa. Toisaalta Nikolai menee naimisiin Antoninan kanssa vähän ennen tämän kuolemaa ja pelastaa Suzannan lastenkodilta ryhtymällä tämän viralliseksi huoltajaksi (kasvatus tosin jää mummojen huoleksi). Vaikka Nikolai on melko ikävä ja itsekeskeinen hahmo, hän tulee lopulta tehneeksi hyvän teon: kuten kukaan romaanin henkilöistä, Nikolaiakaan ei

lopulta ole mustavalkoinen. Pienten asioiden kautta Tšizova tavoittaa henkilöihmissä syvyyttä, joka puhuttelee.

Runsaan dialogin takia kerronta uhkaa välillä käydä hieman kaoottiseksi ja lukijalta vaaditaan tarkkuutta, jotteivat kaikki kertovat äänet sekoitu toisiinsa. Kirsti Era on kääntänyt mummojen puhekielen luontevasti, ja runolliset sadut ja unikohtaukset soljuvat myös erittäin kauniisti.

Romaani kuvaa vaikeita aikoja ja vaikeita kohtaloita, ja päättyy Suzannan lukemaan tarinaan, jossa Vääritys kulkee maan päällä tehden kansasta ”vääramielistä ja leppymätöntä” (s. 261). Mutta Oikeus istuu Jumalanäidin helmassa kaikesta huolimatta. Suzannasta tulee menestynyt taiteilija, ja romaanin jää toiveikkaa.

Jäänkin odottelemaan sitä hetkeä, kun saamme luettavaksemme 2020-luvun naisten ajan. Miten mummot kuvaavat 1990-luvun seksaortoa ja millaiseksi hahmottuu naisten tila, niin yksityinen kuin julkinen, 2000-luvun Venäjällä?

Anni Lappela

Venäjän arktinen politiikka

***Russia's Far North. The Contested Energy Frontier.* Edited by Veli-Pekka Tynkkynen, Shinichiro Tabata, Daria Gritsenko and Masanori Goto. Routledge 2018. 252 sivua, ISBN: 978-1138307544**

Russia's Far North on julkaistu Routledgen Contemporary Russia and Eastern Europe -sarjassa. Kirja on lopputulema suomalais-japanilaisesta tutkimusprojektista (RUSENFRON), joka toteutettiin vuosina 2014–2016. Projektin oli varsin monitieteinen, sillä se yhdisti poliittiset, taloudelliset, oikeudelliset ja maantieteelliset näkökulmat Venäjän arktisen alueen tai kirjan otsikossa käytetyn termin mukaan ääripohjan energiapolitiikkaan. Sen tavoitteena oli tuoda uusia avauksia Venäjän arktisten käytäntöjen ja politiikan tutkimukseen.

Teos jakautuu neljään osaan, jotka on nimetty seuraavasti: Energia ja talous (1), diplomatia ja turvallisuus (2), liiketoiminta ja ympäristö (3) sekä identiteetti ja yhteisö (4). Ensimmäisessä osassa on kolme lukua ja kaikissa muissa neljä. Jako edellä mainittuihin osiin tukee kirjan tavoitetta tuoda yhteen erilaisia ääniä, joiden kaikkien

tarkoituksena on lisätä ymmärrystä Venäjän monitahoisesta arktisesta politiikasta sekä sen vaikutuksesta talouteen, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Tarkastelen seuraavassa, miten kirjan moninaiset äänet onnistuvat tässä tavoitteessa.

Johdannossa pohditaan polkuriippuvuutta ja kansakunnan rakentamista ”poikkeuksellisessa” arktisessa kontekstissa. Veli-Pekka Tynkkynen kirjoittaa globaalista arktisesta paradoksista, millä viitataan lämpenevän ilmaston mahdollistamaan luonnonvarojen hyödyntämiseen, joka taas johtaa kiihtyvään ilmastonmuutokseen. Kirjoittajan mukaan Venäjän arktinen paradoksi on kytköksissä öljyn hintaan ja Venäjän suurvaltapyrkimyksiin, eikä niinkään eettisiin kysymyksiin. Hiilivetyihin kiinnittyvä poliittinen talous ja hallinnon identiteettipolitiikka ovat johtamassa narratiiviin, jossa uusiutumattomien luonnonvarojen rooli ja vaikutukset nähdään yksinomaan positiivisina.

Ensimmäisen osan aloittaa Shinichiro ja Tomoko Tabatan luku Venäjän arktisen alueen talouskehityksestä ja sen vaikutuksista koko Venäjän talouteen. Kirjoittavat ovat valinneet seitsemän aluetta, jotka edustavat taloudellisen

toimintansa perustan suhteen erilaisia tyyppejä. Näitä ovat öljyn ja kaasuntuotantoalueet, muita mineraaleja käyttävät alueet sekä näiden läheisyydessä sijaitsevat alueet, kuten Arkangeli ja Murmansk. Alueiden taloutta käsitellään laajan tilastollisen aineiston pohjalta. Johtopäätösten sijaan kirjoittajat esittelevät viisi riskiskenaarioria, jotka voivat häiritä alueen taloudellista kehitystä. Riskit ja haasteet ovat hyvin tunnettuja ja usein toistettuja arktisen kestävyystutkimuksen piirissä: öljyn hinnan aleneminen, lännen sanktiot, kasvava tarve ympäristönsuojelulle, sosio-ekonominen tilanne ja alueen vakaus.

Masumi Motomuran kirjoittama toinen luku tarkastelee niin ikään taloudellista kehitystä, mutta keskittyy öljyn- ja kaasuntuotantoon. Luvussa kysytään, voisiko arktisesta alueesta tulla keskeinen alue hiilivetyjen tuotannossa, vaikka siellä toimiminen on hankalaa ja kallista. Valitettavasti artikkeli ei kykene vastaamaan alussa esitettyyn kysymykseen, kun kirjoittaja luettelee hyvin tunnettuja tosiasioita Štokmanin kaasukentästä, jääolosuhteista ja Koillisväylän hyödyntämismahdollisuuksista. Artikkelin toistaa useita kertoja muun muassa lännen sanktioiden vaikutuksen öljyn- ja kaasuntuotantoon. Myös artikkelin lähdeviitteet ovat puutteellisia tai puuttuvat kokonaan.

Kolmas artikkeli keskittyy Koillisväylän taloudelliseen hyödyntämiseen. Natsuhiko Otsuka, Toru Tamura ja Masahiko Furuichi käyvät läpi Koillisväylän kuljetusten historiaa, rahdin kuljetusta sääteleviä säädöksiä sekä nykytilannetta. Koillisväylän laivauskesonki kestää vain noin 4,5 kuukautta kesäkuun lopulta marraskuulle. Tekstissä pohditaan myös rahdin matka-ajan merkitystä ja reitin kustannustehokkuutta verrattuna muihin merireitteihin. Tämä varmasti kiinnostaa alueelle kuljetusta suunnittelevia yrityksiä, mutta jää tässä kontekstissa turhan irralliseksi pohdinnaksi. Harmittavasti myös monet kuvaavat taulukot on painettu niin pieneen kokoon, että niiden informatiivinen merkitys jää vähäiseksi.

Diplomatia ja turvallisuus on niputettu yhteen jonkin verran keinotekoisesti osassa kaksi, jossa käsitellään niin paikallista kestävästä kehitystä kuin turvallisuuspolitiikkaa ja energiarajakiistoja merialueilla. Daria Gritsenkon ja Jelena Jefimovan luku käsittelee alueellisen kestävästä kehityksen indikaattoreita Jamalin niemimaan alueella. Artikkelin perustuu suuremman tilastolliseen aineistoon, mikä antaa sille vakuuttavan pohjan ja tarjoaa työkaluja tulevaisuuden kestävästä kehityksen suunnitteluun.

Lassi Heininen pohtii omassa tekstissään yleisemmin arktisen alueen kehitystä ja arktisen neuvoston roolia nykyisessä, kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa. Heinisen mukaan 2010-luvulla on havaittavissa uutena ilmiönä alkupe- räiskansojen ja paikallishallintojen lisääntyvä sirkumpolaarinen yhteistyö sekä valtiojohtoinen alueen rakentaminen. Venäjän arktista strategiaa Heininen tarkastelee tapaustutkimuksena Arktisen kaksitahoisesta kehityksestä, jossa ympäristönsuojelu ja taloudellisen edun tavoittelu liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Valery Konyšev ja Alexander Sergunin tarkastelevat Venäjän moninaisia pohjoisiin vesiin liittyviä kysymyksiä laajan aineiston pohjalta. He pohtivat mahdollisia merialueisiin liittyviä kiistoja, joita ovat Norjan ja Venäjän välillä ainakin vuonna 2010 solmitun merirajasopimuksen mahdolliset tulkintaa vaativat kysymykset. Toinen mahdollinen kiista muodostuu mannerjalustan hallintaan liittyvistä kysymyksistä ja niihin kohdistuvista erimielisyyksistä muiden arktisten rantavaltioiden kanssa. Konyšev ja Sergunin esittelevät hallinnasta käydyn prosessin vaiheita alkaen hakemuksen jättämisestä YK:n alaiseen merioikeusistuimeen (CLCS) ja ulottuen mahdollisiin skenaarioihin siitä, mitä tapahtuu, jos CLCS palauttaa Venäjän vuonna 2015 jättämän hakemuksen. Kirjoittajat tulevat kuitenkin johtopäätökseen, että Venäjä pyrkii ratkaisemaan mahdolliset kiistat kansainvälisen oikeuden ja voimassaolevien sopimusten mukaisesti. Näin he toistavat arktisen politiikan tutkimuksen piirissä vallalla olevaa näkemystä siitä, että arktisella Venäjä toimii rauhanomaisesti, lännen kanssa yhteistyötä tehden.

Heinisen tavoin Pavel Baev kirjoittaa dualis- mista, joka kuvaa Venäjän arktista politiikkaa. Baev asettaa vastakkain Venäjän sotilaallisen varustautumisen ja kansainvälisen yhteistyön. Baevin mukaan lisääntyvä vastakkainasettelu lännen ja Venäjän välillä on arktisella alueella kaikkein ristiriitaisinta, koska Venäjä haluaa pitää sen kansainvälisen yhteistyön piirissä. Baev poikkeaa muista kirjoittajista siinä, että hän avoimesti kritisoi sokeaa uskoa valtaviin luonnonvaroihin, mikä hänen mukaansa johtuu Yhdysvaltojen geologisen tutkimuskeskuksen tulosten (2008) väärintulkinnasta. Arktinen ei ole Venäjälle erityinen sen mineraalien vuoksi, vaan sen ydinaseisiin liittyvän sotilaallisen pelotteen takia sekä symbolisesti. Toisaalta Baev myöntää, että symbolista merkitystä on hankala todistaa.

Osan kolme luvuissa käsitellään liiketoimintaa suomalaisten PK-yritysten sekä alkupe- räiskansojen näkökulmasta. Masahiro Tokunagan

artikkeli aikoo tarkastella arktisen kehitystä ja ympäristödiskurssia, mutta harhautuu esittelemään Suuren isänmaallisen sodan muistomerkkiä Salehardissa. Johtopäätöksissä kirjoittaja toteaa, että Venäjä on menossa kohti lännessä yleistä ympäristödiskurssia, mutta arktisella alueella on silti käynnissä pikemminkin ekologinen militarisoituminen kuin modernisaatio alueelle rakennettavan sotilasinfrastruktuurin takia.

Toisessa luvussa Eini Haaja ja Hanna Mäkinen käsittelevät suomalaisten pienten ja keskisuuren yritysten käsityksiä Venäjän markkinoista ja vientiyhteistyöstä meriteollisuuden alalla. Masanori Goto ja Yuka Oishi taas pohtivat arktisen kehitystä alkuperäiskansojen perinteisen tiedon näkökulmasta. Goton tapaustutkimuksena ovat nenetsiporonhoitajien ja yritysten välillä toimivat ”kulttuurivälittäjät” (*cultural brokers*). Oishi taas valottaa evenkien ja turistien välistä konfliktia Obin sivujoella, missä alueelle perustettu suojelualue rajoittaa evenkien perinteistä valkoisen kalan pyyntiä. Oishin mukaan hallinnon tulisi ottaa perinteinen tieto paremmin huomioon tehtäessä alkuperäiskansoja koskevia päätöksiä.

Osa neljä tarkastelee identiteettiä ja yhteisöä melko laajasti ymmärrettynä. Daria Gritsenkon ja Veli-Pekka Tynkkysen luku paneutuu kysymykseen siitä, millä tavoin Venäjän arktinen näyttäytyy lehdistössä. Heidän massiivisesta aineistostaan käy ilmi – ei kovinkaan yllättävästi – että kotimaiselle ja ulkomaiselle yleisölle on suunnattu oma tarinansa. Venäjän sisäiseen käyttöön tarkoitettu ”Venäjän suuri arktinen mahti” -narratiivi on suunnattu identiteetinrakennuksen tarpeisiin. Ulkoiseen käyttöön taas on havaittavissa arktisen yhteistyön narratiivi, joka tulee esille myös muiden kirjoittajien teksteissä.

Sergei Medvedev pohtii Arktiksen roolia Venäjän identiteetinrakennuksessa ja analysoi performatiivisia akteja. Kuten Baev, myös Medvedev pohtii pohjoiseen vahvaa symbolista perintöä, joka liittyy ideaan pohjoisesta ihmis-

kunnan viimeisenä rajasetunä. Diskursiivisena aktina kartografian kautta kansallinen myytti paikantuu pohjoiseen.

Pohjoisen symbolinen merkitys on innoittanut monia taiteilijoita kuvaamaan venäläistä kulttuuria, mikä näkyy erityisesti 1800-luvun lopun kirjallisuudessa ja kuvataiteessa. Otto Boele analysoi Aleksandr Borisovin (1866–1934) maalauksia ja kirjoituksia. Borisov oli tutkimusmatkailija, joka teki useita matkoja nenetsien pariin. Borisovin maalauksissa arktinen maisema oli pääosassa, vaikka hän kuvasi piirroksissaan myös nenetsejä. Dmitry Baranov taas tarkastelee artikkelissaan Borisovia tunnetummaan Ivan Bilibinin tuotantoa, erityisesti hänen kansanperinteestä kertovien kirjojensa kuvituksia. Baranov kysyy, miten ja miksi nimenomaan pohjoisen kansanperinteen piirteet toimivat venäläisen kulttuurin prototyypinä. Bilibinin vastaus oli yhä edelleenkin pätevä ajatus siitä, että talonpoikainen kulttuuri säilyi Pohjois-Venäjällä muuttumattomana ja on edelleenkin eräänlainen venäläisen kulttuurin kehto.

Russia's Far North onnistuu itselleen asettamassaan tehtävässä lisätä ymmärrystä Venäjän osin ristiriitaisestakin arktisesta politiikasta. Lukisin puutteeksi kuitenkin sen, ettei kirjan artikkeleissa ole niitä yhdistävää käsitteellistä pohdintaa, kun aiheet toisaalta liikkuvat hyvin leveällä skaalalla. Kirjan kokoava tekijä onkin maantieteellinen alue, mikä olisi kaivannut rinnalle teoreettisempaa pohdintaa kirjan alaotsikon teemaan, energiaan liittyen. Alaotsikon pois jättämällä otsikko olisi paremmin vastannut nykyistä sisältöä. Paikoittain lukemista myös häiritsee joidenkin artikkelien kohdalla toistojen määrä, sekä heikohko englannin kielen taso. Mielenkiintoisinta antia olivat venäläiseen kulttuuriin ja identiteettiin paneutuvat artikkelit, joissa käydään keskustelua Venäjän pohjoisen symbolisesta merkityksestä.

Susanna Pirnes

Maakunta, sota ja vallankumous

Dubroskaja Jelena, Korabljov Nikolai. *Karjala ensimmäisen maailmansodan aikana: 1914-1918*. Pietari: Nestor-Historia, 2017. 432 s. ISBN 978-5-4469-1249-0.

Venäjän maakunnat ensimmäisen maailmansodan aikana olivat ”terra incognita” Neuvostoliit-

ton historiografiassa, arvelevat tekijät, ja on vaikea olla toista mieltä. Myös Karjala oli tällainen tuntematon alue, ja sen vuoksi olikin ilmeinen tarve tutkimukselle, joka olisi omistettu Karjalan historialle ensimmäisen maailmansodan aikana. Tarkasteltavana oleva monografia on petroskoi-
laisten historioitsijoiden Jelena Dubrovskajan